

מלכות יוון הוא מוכן להתנגד לישראל במה שיש להם תורה ומצות אלקי' כי אל מלכות זו שייך לה החכמה שהיא שכל האדם בלבד לא השכל האלקי הנבדל אשר היא התורה האלקית שהיא השכל הנבדל האלקי לגמרי וכן אל בית המקדש שיש לו מעלה אלקית קדושה הם מתנגדים ביותר לה המלכות הזאת כי התורה ובית המקדש הם שתי מדרגות זו על זו כמו שאמרו (אבות פרק ה, משנה כ) בכל מקום שנים אלו יחד, יהי רצון מלפניך ה' אלקינו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקינו בתורתך כמו שהוא מבואר במקום אחר ²⁰, ולכך היו מתנגדים אל המצות התורה ולבית המקדש בפרט ולכך הנס שנעשה להם היה בנרות של בית המקדש (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור וכו' ושמונה ימים שנעשה להם הנס מורה על מעלת התורה כמו שבארנו זה במקום אחר, והרי יסוד דוד מזמור (תהלים קי"ט) אשרי תמימי דרך על התורה בתמניא אפי' ועוד סדר למנצח מזמור לדוד השמים מספרים כבוד אל וגו' שבעה פסוקים ואחר שבעה פסוקים תורת ה' תמימה כי אלו ז' פסוקים הם העולם הזה והתורה היא על העולם הזה שנבדל בז' ימי בראשית לכך מדריגה השמינית ²¹ היא התורה ולכך שבעה שבועות תספור (דברים טז, ט), עד החמישים שהוא אחר השבעה הוא מתן תורה ודבר זה בארנו באריכות במקום אחר * לכך הנס של חנוכה ראוי שיהיה שמונה ימים זה אחר זה, ועוד יתבאר טעם לזה בסמוך.

ת"ר נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ אם היה דר בעלייה מניחה בחלון הסמוכה לרה"ר ובשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו אמר רבא צריך נר אחרת להשתמש לאורה ואי איכא מדורה לא צריך ואי אדם חשוב הוא אע"ג דאיכא מדורה צריך נר אחרת (שבת כא,

ב) ת"ר מצות חנוכה נר איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין ב"ש אומרים יום ראשון מדליק שמנה מכאן ואילך פוחת והולך וב"ה אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך אמר עולא פליגי בה תרי אמוראי במערבא ר' יוסי בר אבין ור' יוסי בר זבידא חד אמר טעמא דב"ש כנגד ימים הנכנסין וטעמא דב"ה כנגד ימים היוצאין וחד אמר טעמא דב"ש כנגד פרי החג וטעמא דבית הלל דמעלין בקדש ואין מורידין אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שני זקנים היו בצידן אחד עשה כב"ש ואחד עשה כדברי ב"ה זה נותן טעם לדבריו כנגד פרי החג וזה נותן טעם לדבריו דמעלין בקדש ואין מורידין ע"כ ²² ואם תאמר כיון שהיה בו להדליק יום אחד אם כן אין נס רק ז' ימים ואין לומר שהיו מחלקין שמן הפך לח' ימים דזה אינו דכיון דכתיב (ויקרא כד, ג) יעורר אתו אהרן מערב עד-בוקר, צריך לתת שמן שיהיה דולק כל הלילה וטוב שיעשו מצוה אחת כתקנה להדליק יום אחד ואף אם לא יהיה להם להדליק אחר כך יותר טוב משלא יקיימו אף יום אחד אבל לא קשיא כל נתנה הכל במנורה וכל יום ויום נדלק שמינית מן השמן והיה נס בכל יום ויום ולא קשיא מידי כנגד ימים הנכנסים פירוש כשהולך אחר הימים הנכנסים כי הראשון הוא התחלה אל הכל לכך הוא יותר במעלה וכאלו בכחו שאר הימים שהם אחריו ולפיכך יש להדליק שמונה כנגד ימים הנכנסים לכך פרי החג היו מתמעטין כי יום הראשון מן ימי החג הוא יותר עליון ולכך הוא יום טוב והוא קדוש אבל יום האחרון אף שהוא גם כן יום טוב הוא רגל בפני עצמו ולכך ביום הראשון מקריבין פרים יותר מן הימים האחרונים, ולמאן דאמר כנגד ימים היוצאים כי מתחילין בקטן ומסיים בגדול דמעלין בקדש ואין מורידין כי הקדושה היא מעלה עליונה ואין מגיע אל מדריגה הזאת העליונה מתחלה רק

20 גבורות ה' פרק ח'.

21 תפארת ישראל פרק ב'.

* תפארת ישראל פרק כ"ה.

מזבח שקצו אנשי יון, וכן בכמה מקומות, והשם יתברך ראה רשעתם שטמאו היכל שלו וגם כן גזרו שמד לבטל התורה ומצותיה ונתן כח ביד חשמונאי שהם כהנים עובדי השם בהיכלו ואלו נצחם דוקא ולא אחרים כאשר נצחם טהרו את המקדש, וכאשר לא היה להם שמן נעשה להם נס שיוכלו לטהר ולחנך הבית ולכך נקרא חנוכה שהיו מחנכין את בית המקדש אחר שטמאו אותו בני יון ולפיכך הנס הזה שנעשה בשמן הוא הנצחון שנצחו ישראל היונים כי הניצוח היה בשביל שטמאו את ההיכל והשם יתברך רצה בעבודת ישראל ולכך נעשה הנס בנרות כי היונים היו מטמאים את ההיכל שכך כח יון מיוחד להתגבר על ההיכל יותר מכל האומות, וסימן לדבר היכל עולה למספרו ס"ה ויון מספרו ס"ו להורות כי יש למלכות יון כח גובר על ההיכל ובזה מטמאים את ההיכל כי מצד ההיכל בלבד גובר עליו כח יון ולכך כשגברו על ההיכל טמאו את כל השמנים שבהיכל ודוקא שמנים כי השמן הוא מיוחד לקדושה וראיה לזה שבשמן מקדשין ומושחין הכל (שמות ל, כד—לג) והוא עיקר הקדושה ואף בזה שלטו יון וטמאו את כל השמנים ולא נשאר רק פך אחד קטון שהיה מונח בחותם של כהן גדול כי כהן גדול יש לו קדושה על קדושה, כי כהן גדול נכנס לפני ולפנים הקדשים וזה קדושה על קדושה ומצד זה אין ליונים כח על ההיכל ובשביל מעלה זאת שהיא קודש הקדשים לא היו יכולים לשלוט יון באותו פך קטון שהיה בחותמו ובהסתר של כהן גדול, כי באות הה"א של היכל שיש בה הצירי יש יו"ד נחה והיא יו"ד נעלמת שנשמע בקריאת הצירי והוא מורה על מעלה עליזנה נסתרת שיש בהיכל והיא מעלת קודש הקדשים. ובזה לא שלטו היונים כי היו"ד שהיא נח נעלם מורה על קודש הקדשים שהוא נסתר ונעלם בהיכל ושם לא שלטו על קודש הקדשים שהוא נסתר, אבל הכהן שולט אף על קודש הקדשים שהרי כהן גדול נכנס לקודש הקדשים לכך כהן הוא במספר היכל עם יו"ד הנעלמת שהיא כנגד

כי עולה אליה מדרגה אחר מדרגה עד האחרון מצד כי האדם מתעלה באחרונה אל קדושה יותר ולפיכך האדם אשר הוא מקבל הנס תחלה הוא מעט והוא יותר מתעלה ויותר מוסיף ביום האחרון מן הראשון ואמרו (שבת כא, ב) מאי חנוכה דתנו רבנן בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון שכשנכנסו יונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה, ואם תאמר וכי בשביל שנעשה להם נס בהדלקה שלא תהיה בטילה ההדלקה היו קובעין חנוכה כי מה שחייב להודות ולהלל זהו כאשר נעשה לו נס ובשביל הצלתו ולא בשביל שנעשה לו נס לעשות המצוה כי אין המצוה הנאה אל האדם, ולפי הדברים אשר בארנו למעלה כי כוונת היונים לבטל התורה והקדושה של ישראל כי המצוה לנו היא המעלה שכלית האלקית ובודאי בטול התורה הוא בטול ישראל וכל העולם היה בטל ולפיכך נעשה להם הנס במצות הדלקה שהיא מצות אחת מן מצות התורה שבאו היונים לבטל התורה ומצותיה מן ישראל ומצוה זאת גם כן היא בבית המקדש אשר כל כוונת היונים היה לבטל התורה השכלית והקדושה מישראל ועיקר הקדושה הוא בית המקדש ולפיכך קבעו הדלקת הנרות זכר לנס שנעשה להם במצות ההדלקה, ועוד יש לומר שעיקר מה שקבעו ימי חנוכה בשביל שהיו מנצחים את היונים רק שלא היה נראה שהיה כאן נצחון הזה על ידי נס שעשה זה השם יתברך ולא היה זה מכחם וגבורתם ולפיכך נעשה הנס על ידי נרות המנורה שידעו שהכל היה בנס מן השם יתברך, וכך המלחמה שהיו מנצחין ישראל היה מן השם יתברך ודוקא נס זה נעשה כי עיקר רשעת היונים שטמאו את ההיכל וכמו שאמרו בכל מקום (עבודה זרה נב, ב) אבני

הו' שהרי כתיב (דברים טז, ט) שבעה שבעת תספרי לך כו', ואחר ז' שבועות ביום החמישים²³ נתנה התורה, וכן מזמור (תהילים קי"ט) אשרי תמימי דרך וכו', הוסד על התורה והולך בתמניא אפי כמו שבארנו למעלה, ובהיכל עצמו היה המנורה ובה שבעה נרות, אבל בקודש הקדשים היה התורה והארון שהוא האור עצמו לכך נקרא ארון מלשון אור (שהש"ר פ"ד, פ"ד) שהתורה היא אור (קה"ר פי"ב, ח) והיא השמינית ומשם בא הנס של ח' נרות חנוכה וכבר בארנו כי נשאר פך אחד קטון שהיה מונח בחותמו של כהן גדול וידוע כי כהן גדול הוא משמש בשמונה בגדים וכל זה בשביל מעלתו שיש לו מדרגה הח' וכאשר סמא היונים את ההיכל וטהרו אותו מן הטומאה וחזרה הקדושה מן מדרגה שהיא שמינית ולכך נעשה הנס הח' ימים, וראוי היה זה שיהי' בכ"ה בכסליו שאז האור יוצא כי בכ"ה באלול נברא האור בעולם, כי העולם נברא באחד בתשרי (ראש השנה י, ב) ובו נברא האדם שנברא בששי ימי בראשית והאור שנברא ביום ראשון היה זה בכ"ה באלול שנברא האור ויש לאור ד' גבולים הגבול האחד שהאור הוא בתכלית התגברות שלו והחושך בתכלית המיעוט ומשם ואילך מתחיל האור להתמעט והחושך להתגבר וזהו בתמוז, ויש גבול שהאור והחושך הם שוים ומכאן ואילך מתחיל האור להתמעט והחושך להתגבר וזה בחודש תשרי שאז האור והחושך שוים ומכאן ואילך החושך מוסיף ומתגבר על האור, ויש גבול שהחושך גובר על האור לגמרי וזה בחודש טבת ומכאן ואילך מתחיל האור להתגבר ויש גבול שהאור והחושך הם שוים ואחר כך הילך האור ומוסיף וזה בחודש ניסן שאז האור והחושך שוים ואחר כך מתגבר האור יותר עד חדש תמוז וכן הוא חוזר חלילה, והנה התהלה האיר, שיוצא מן החשיכה הוא בכ"ה כסליו כי בריאת אור עולם בזמן שהוא שח היים עם הלילה וזה היה בכ"ה באלול או בכ"ה

קודש הקדשים ולפיכך היה נשאר פך קטון מונח בחותמו של כהן גדול שלא שלטו שם יונים כי ההיכל כל אותיות שלו כנראה שהם כתובים רק היו"ד שהיא נח געלם שהוא בהסתר והיו"ד מורה על מדרגה קדושה כי העשירי הוא קודש בכל מקום (ויקרא כז, לב) והיוד הנחה בצירי שתחת הה"א מורה על קדושה נעלמת נסתרת והיא מדרגת קודש הקדשים שהוא נסתר וזה לא מצאו היונים, אבל כהן במספר ע"ה והוא נכנס בנסתר ובנגלה של היכל ולפיכך היה פך קטון שהיה מונח בהצנע של כהן גדול ולא היה בו להדליק אלא יום אחד ונעשה נס להדליק בו ח' ימים, כי אלו ח' ימים שנעשה נס באור דבר זה בא ממעלת קודש הקדשים ששם לא שלטו היונים במעלתו שיש לו והוא הצנע של כהן גדול, ולכך הדליקו בו ח' ימים כי קודש קדשים הוא אחר שבעה וזהו השמיני, ולמה קודש הקדשים אחר שבעה כי הנהגת עולם הטבע הוא תחת מספר ז' כי בז' ימים נברא העולם הזה הטבעי ולפיכך מה שאחר הטבע הוא תחת מספר שמונה, שמונה הוא אחר ז' ימי הטבע ולכך המילה שהיא על הטבע שהרי לפי הטבע האדם נולד ערל וזה מפני כי הטבע גותן שיהיה ערל והמילה הוא על הטבע ולכך המילה ביום הח' ומפני שכל דבר שהוא קדוש והוא נבדל מן הטבע שהיא גשמית חמרית ולכך קודש הקדשים שהוא נבדל לגמרי הוא גם כן אחר הטבע.

ודבר זה רמזו חכמים במדרש (ויקרא רבה כא, ה) בזאת יבא אהרן אליהקודש (ויקרא טז, ג) בזכות המילה שנאמר בה (בראשית יז, י) זאת בריתי אשר תשמרו וכו' נכנס אהרן אל הקודש, ובאור זה כי לא היה ראוי בן אדם חמוי לכנוס אל מקום שהוא קודש קדשים נבדל מן הגשמי החמרי אם לא שיש באדם המילה שהוא על הטבע גם כן. ובזכות זה היה נכנס אל קודש הקדשים שהוא קודש נבדל מן הטבע ולכך בקודש היו הארון והתורה שהיא שכלית בלתי גשמי והתורה נתנה גם כן אחר

הוא שייך אל כ"ה בכסליו ובית המקדש עצמו הוא האור כמו שאמרנו ולכך נגמר המשכן שהוא התחלת האור בכ"ה בכסליו אבל לא הוקם בארץ עד אחד בניסן כי אין התחתונים ראויים לקבל האור הזה הוא אור בית המקדש רק כאשר העולם בשלימות והוא בחודש ניסן שאז העולם בשלימות ואז הוקם המשכן בארץ להיות השלמה אחרונה אל העולם אבל התחלת המשכן היה כאשר נגמר בנינו זה היה בכ"ה בכסליו כמו שאמרנו שאז יוצא אור לעולם ובית המקדש הוא האור.

אמר יהודה בן לא"א בצלאל זל"ה המצוה
שקבעו חכמים על הנס כדי לתת הודאה ושבת אל מי שעשה לנו הנס ראוי שתהיה נעשה בשלימות הגמור כי הוא יתברך הפליא עמנו לעשות ואיך לא נעשה המצוה שקבעו על זה בשלימות הגמור, ומפני כי ראיתי דברים שאנו נוהגים והם תמוהים אלי יש לזכור אותם והאיש החכם והנבון ומדקדק במצות יתבונן ויבחר את אשר נראה לו האחד, מה שרוב העולם נוהגין לעשות גרות של שעות להדליק בו חוץ מן אותם המדקדקים להדליק בשמן זית מפני שהוא זכר לנס שנעשה בבית המקדש כי לפי הנראה שהוא פסול לנר חנוכה לגמרי דלא נקרא נר כלל רק זה נקרא נר שנותנין השמן בכלי ומניחם שם הפתילה שזה נקרא נר לא כאשר כורכין השוה על הפתילה וכן חלב שכורכין על הפתילה לאו נר הוא רק אבוקה ואבוקה נראה דפסול לנר חנוכה מדאמר שם (שבת כג, ב) אמר רבא מילא קערה שמן והקיפה פתילות כפה עליה כלי עולה לכמה בני אדם לא כפה עליה כלי עשאה כמין מדורה ואפילו לאחד נמי אינה עולה, ועל כרחך היינו טעמא מפני שהנס נעשה בנר וזה לאו נר הוא רק מדורה כיון שהקיפה פתילות הרבה אין זה נר כלל וכן דבר זה כאשר כורך שעות על הפתילה לאו נר הוא רק אבוקה הוא ואין אבוקה הוא נר כדאמרינן במדרש (ילקוט שמעוני ח"ב, תקס"ג) אמר רבא למה הצדיקים דומים

באדר למאן דאמר (ראש השנה י, ב) בניסן נברא העולם אם כן התחלת האור הוא בכ"ה בכסליו שאז מתחיל האור להתגבר ולפיכך נעשה הנס בשמן והיה האור בכ"ה אף שלא היה שמן להדליק והיה הנס כל שמונה כאשר אותו זמן הוא מיוחד להתחלת האור והתחלת האור ראוי לבית המקדש כמו שאמרו במדרש (ב"ר ג, ד) ר' ברכיה בשם ר' יצחק אמר ממקום בית המקדש נבראת האורה, הה"ד (יחזקאל, מג) והנה כבוד אלהי ישראל בא מדרך הקדים, ואין כבוד (כבוד) אלא בית המקדש, המד"א (ירמיה יז) כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו עד כאן, ומה שאמר כי מן בית המקדש נברא האורה דבר זה ידוע לנבונים כי כל שהוא מסולק מן הגשמי הוא אור בהיר כאשר תבחין בנמצאים הגשמיים שכל שהוא גשמי יתר הוא עכור וחושך וזה כי הארץ היא גשמית ולכך הארץ היא חשוכה לגמרי והמים אינם כל כך גשמיים כמו הארץ שיש לארץ גסות ועבות החמרי יותר לכך המים הם זכים יותר והרוח עוד יותר מסולק מן הגשמי ולכך הרוח הוא יותר זך ויותר דק והאש של מעלה שהוא יסוד האש הוא עוד יותר מסולק מן הגשמי ולפיכך הוא יותר זך ויותר דק עד שהכוכבים נראים מתוכה כאלו אין כאן דבר חוצץ כלל ומפני כי מקום בית המקדש הוא נבדל מן הגשמי כאשר ידוע מענין בית המקדש שהוא נבדל ומסולק מן הגשמי ובשביל זה אמרו בפרק קמא דבתרא (ד, א) על הורדוס כבה אורו של עולם שהרג את חכמים שהם אורו של עולם לכך יעסוק בבית המקדש שהוא אורו של עולם, ולכך אמרו שהאור שאינו גשמי רק מסולק מן הגשמי נברא ממקום בית המקדש והדברים ידועים למשכילים ולנבונים ולכך היה הנס בבית המקדש בנרות ביום כ"ה בכסליו שהוא מיוחד להתגברות האור ואל התחלת האורה כמו שהתבאר ולפיכך אמר (בפסיקתא רבתי, פסקא ותשלם כל המלאכה, פ' ה) המשכן נגמר בכ"ה בכסליו ולא הוקם עד אחד בניסן, וזה כמו שאמרנו כי התחלת האור הוא חדוש האור